

5778

Torah from Around the World

Wij zouden ons ten doel moeten stellen het leven te leven in een staat van diepste verwondering, iedere morgen op te staan en naar de wereld te kijken zonder ook maar iets als vanzelfsprekend te zien. Alles is buitengewoon; alles is ongelooflijk; benader het leven nooit met achteloosheid. Spiritueel leven betekent zich verwonderen.

*Abraham Joshua Heschel, God in Search of Man: A Philosophy of Judaism
(vertaling Channa Kistemaker)*

Sjabbat 21 oktober 2017 / 1 Chesjwan 5778, Noach, Beresjiet/Genesis 1:1 - 6:8

Tanach blz. 13 - 22
Haftara: Jesjaja/Jesaja 54:1 - 55:5
Tanach blz. 892 - 894

Commentaar: Daniel Nevins, hoofd van de rabbijnenopleiding van het Jewish Theological Seminar.

vertaler: Benjamin Cohen

[Het Engelse origineel](#)

Zuiverheid van soorten en de Grote Vloed

Totale vernietiging is een dramatische stap, daar kunnen we het over eens zijn. Maar wat maakt dat de Schepper zo'n intense walging ontwikkelt voor de schepselen die kort daarvoor nog werden geprezen als 'goed' en die werden gezegend met vruchtbaarheid? In zijn commentaar van 2013 suggereerde hoogleraar Bijbelstudies Alan Cooper dat God boos werd door de kruising tussen verschillende soorten - menselijke vrouwen met goddelijke wezens -, en dat Noach in aanmerking kwam voor redding vanwege zijn zuivere afkomst („volmaakt in zijn generaties”). De rabbijnen uit de Oudheid hadden een soortgelijk idee: het was de

krusing tussen de soorten die God kwaad maakte en hem ertoe aanzette de mensheid te 'herstarten' met individuen die nog „volgens hun families” waren geordend (Beresjiet/Genesis 8:19; zie de Midrasj Tanchoema, red. Buber, Noach 11).

In de Talmoed (BT Sanhedrin 108a) leert Rabbi Jochanan ons dat, voorafgaand aan de Grote Vloed, niet alleen dieren van verschillende soorten gemeenschap hadden, maar ook van verschillende geslachten, en dat mensen het met 'iedereen' deden. Deze orgie onder de soorten was het „verderfelijke leven” (Beresjiet 6:12) dat de Schepper ertoe aanzette het leven op aarde te vernietigen. De ordelijke processie van dieren twee-aan-twee de ark in, benadrukt de diversiteit van de soorten, die volgens de Bijbel kennelijk een prioriteit van de Schepper is.

God staat niet alleen in het waarden van het onderscheid tussen de soorten. Vanaf de eerste jaren is het herkennen van diersoorten een favoriete bezigheid van onze kinderen, of het nu in de dierentuin, in plaatjesboeken of met poppen is. Ik meen me te herinneren dat mijn dochters eerste woord, in antwoord op de vraag „Wat zegt de bij?”, een overtuigd „Bzzz” was. Net zoals God de wereld door een opeenvolging van differentiaties creëert (tussen licht en donker, land en zee, planten en dieren, etc.), zo ontwikkelen onze hersenen zich door oefeningen in differentiatie. Door prikkels van elkaar te onderscheiden en patronen te herkennen ontwikkelt het brein zich tot een levenslange analytische supermachine.

In zijn wetsgedeelten gaat de Tora uit van de fysieke eigenschappen van verschillende soorten om sommige rein en andere onrein te verklaren, met gevolgen voor het dieet van de Bné Jisraël en het systeem van offers. Bovendien verbiedt Wajikra/Leviticus 19:19 „vermenging” (*kilajiem*) tussen verschillende soorten planten en dieren. Nachmanides stelt vast dat de mens door het creëren van kunstmatige vermengingen de natuurlijke orde ondermijnt en daarmee aan de Schepper onvolmaaktheid toeschrijft. Rabbinale voorschriften passen dit verbod (op vermenging van soorten, red.) toe op het enten van een plant op de onderstam van een andere soort, en op het kruisen van verschillende diersoorten. Mystieke teksten zoals de Zohar zien de vermenging van soorten als het verbreken van de band tussen hemel en aarde, met potentieel rampzalige gevolgen (deel III:86b).

Maar wat als dat onderscheid tussen soorten slechts een grove en onnauwkeurige poging is om een vloeibare en beweeglijke realiteit stil te zetten? Wat is een soort eigenlijk? Die vraag, zo vanzelfsprekend en duidelijk als hij is voor een kind, blijkt nogal ingewikkeld te zijn voor biologen, filosofen, en in ieder geval deze rabbijn. We kunnen zeggen dat de soorten individuen omvatten die zich samen kunnen voortplanten in de natuur maar, zoals Darwin opmerkte in de *De Oorsprong der Soorten*, hybriden komen ook in de natuur voor onder planten en dieren van verschillende soorten. Tegen het hardnekkige geloof dat hybriden onvruchtbaar zijn in, schrijft Darwin dat dit simpelweg onjuist is. Soortvorming is geen afgrenzing tussen de "types" dieren die 'voor eens en voor altijd' plaatsvindt; het is veeleer een voortdurend proces van differentiatie onder organismen. Dieren groeien uit elkaar in de loop van de generaties, en soms vermengen ze zich weer, zoals is geobserveerd bij de vermenging van populaties grijze wolven en coyotes uit oostelijker streken. Toch is het uiteindelijke resultaat een toename van de diversiteit van het leven geweest en een voortdurende verandering, waarbij sommige soorten uitsterven en andere ontstaan.

In het afgelopen decennium hebben biologen in hoog tempo het vakgebied van de epigenetica ontwikkeld, waarin de rol van de omgeving en de ervaring op de ontwikkeling van individuen wordt bestudeerd. Daarbij is aangetoond dat het een oversimplificatie is om DNA als onveranderlijk te beschouwen. Je bent niet alleen je genen. Het louter definiëren van soorten in termen van hun genetisch erfgoed leidt tot het missen van de enorme invloed van voeding, opvoeding en de algemene ervaring op de essentie van wat elk 'type' dier uniek maakt. Zulke ervaringen beïnvloeden niet alleen de psychologie van individuen maar ook sommige van hun fysieke kenmerken. Sommige van die aanpassingen kunnen door de volgende generatie worden geërfd.

Differentiatie tussen soorten is vaak een nuttige oefening, en is inherent aan het gebruik van mitswoot zoals de *loelav* (met zijn vier soorten), en het kasjroet. De Tora geeft 'tekens'

(*simaniem*) voor kosjere wezens van het land en de zee, en deze kunnen worden waargenomen, los van de vraag of soorten zelf een stabiel en universeel fenomeen zijn. Het erkennen van specifieke soorten door de Tanach, en het verbod op creëren van hybriden, getuigt mogelijk van een diepe bezorgdheid over het bewaren van orde.

Toch kan iets te veel van het goede zijn. Het verhaal van de Toren van Babel (Gen, 11:1-9) is misschien een parabel over de donkere kant van orde. Wanneer mensen allen dezelfde taal spreken, en perfect samenwerken als een vereende soort, begint God zich zorgen te maken. De Tora vertelt niet waarom, maar met ons begrip van totalitarisme kunnen wij de gevaren die Babel in zich bergt begrijpen. Grote groepen mensen die „één taal” spreken en hun solidariteit boven andere waarden verheffen, kunnen ertoe overgaan buitenstaanders te benadelen om hun eigen gemeenschappelijke waarden te bevestigen. Misschien legt de Tora daarom zo'n nadruk op het beschermen van „de vreemdeling in uw midden” en is dit waarom, in onze sidra, de Schepper besluit dat het het beste voor de mensen is om zich te verspreiden en van elkaar te gaan verschillen. In plaats van de menselijke soort op één specifieke plek en met één taal apart te zetten, varieert God hun taal en verspreidt Hij hen over de aarde.

Sidra Noach is het bijbelverhaal over hoe de beschaving zich ontwikkelde van een simpele samenleving naar een complexe, en van een gecentraliseerde menselijke nederzetting tot een aanwezigheid van de mens op heel de globe. Hoewel de Schepper in eerste instantie orde en eenvoud prefereert, vraagt de zegen „wees vruchtbaar en word talrijk” uiteindelijk om complexiteit. Ook voor mensen in deze tijd kan eenvoud verleidelijk zijn, maar om een eerlijke en succesvolle verbintenis met de wereld te hebben, moeten we die in al haar verbazingwekkende en prachtige diversiteit onderzoeken.